

Seloste maist. E. Sarasmon kaivauksista v. 1954

Pälkäneen ^{Mälkälän} Myttälänkylän Koivuniemessä tutkittiin 5 pv (9-15/6) tonttimaata n. 260m². Osoittautui, että eniten hautausta oli pihan keskellä, mutta siinäkin löydöksiä harvassa. Lisäksi oli roviojätettä läiskitty muutaman neliömetrin alalle sinne tänne mäkeen. Sellaisia kohtia todettiin 5 ja niistä saatiin myös löydöksiä. Sellaisista olivat peräisin museoon aikaisemmin tulleet esineet.

Kaikkiaan esineitä ja niiden paloja tuli n. 40:

soikea kupurasolki, eläinkoristeinen
lastamainen ketjukkannattaja (lähinnä "autakauden kuvasto 716)
rautainen kierteisnuppinen hevosenkenkäsolki
pronssinen särmänuppinen
rautainen vyönsolki(?)
2 pr. kierteissormusta
7 puukkoa
tusina emalji- ja lasihelmiä
rintaketjujen palasia ym., pyöreä pronssipunnus ym.

Kiinteästä muinaisjäämistöstä oli erikoisin 140 sm syvä "kuoppaliesi": kartiomainen maahan kaivettu kuoppa täynnä nuotiokiviä ja tulen jälkiä.

Mäki tarkastettiin lukuisia koekuoppia tekemällä, joten on hyvin pienet mahdollisuudet, että siitä enää löytöjä tulisi. Omistaja Saimi Ainiala, joka muuten suhtautui hyvin myötämielisesti kaivaukseen, aikoo tasoitella pihamaata ja kaivattaa kuopan navetan betonista lantalaan varten sekä salaojittaa mäen luona mantereen puolella olevia peltoja.

Pälkäneen Huhdin Hirvon talon maalla kaivettiin kivikautista asuinpaikkaa 4 pv (16-19/6). Ensin pengottiin kahden kauralle kylvetyn saran alapäitä 20 m pituudelta ja sitten nurmea ja metsää sarkojen sivussa ja alapäässä n. 55m². Löydöksiä saatiin

runsaasti kvartseja, joukossa parikymmentä kaavinta

2 sirua piitä

3 pientä talttaa

2 keihäänkärjen katkelmaa ja pari muusta kiviesineestä
käsihioimen pala

3 palaa karkeaa kampakeraamiikkaa

Pellon pinnassa oli kvartseja laajemmallakin, mutta kun niiden määrä huomattavasti väheni, lopetettiin kaivuu mainittuun 20 metriin. Kvartsi ja joitakin kiviesineitä epäilemättä pellostä vielä löytyisi, mutta ne eivät toisi oleellista uutta.

Keraamiikka oli pellon kulmassa kedossa, mutta sitä ei tavattu enempää ja kvartsitkin metsämaassa loppuivat 5 m päässä pellon reunasta. Koekuopin haettiin asutuksen merkkejä muualtakin metsästä, mutta turhaan, jolloin kaivaus lopetettiin. Isännältä saatiin kaivauspaikalta pellon pinnalta löytynyt pohjalainen paksukantainen kirves ja Pälkäneen museon haltuun hämäli antanut keskentekoisen reikäkiven.

Talon tontilta saunaneduspelloista kerrottiin n.60 vuotta sitten löydetyn 20 kiviesinettä, joista 3 tunnettiin Pälkäneen museon hallussa oleviksi. Muut on poikien leikeissä rikottu. Pellon pintaa tarkastettiin kaivelematta ja ympäristöä kaivaen, mutta mitään ei havaittu.

Kaivauskertomukset edellisistä lähetän myöhemmin.

Tampereella 22.6.54

J. Saarimäki

Esitutk. tsto 69/5.2.1985

11

ks. alustava
löydyksilistelo
maasäilytyskäsikirja
muutokausi:
Tampereen museot

Kertomus viikinkikautisen polttokenttäkalmiston kaivauksesta Pälkäneen "Yttälän" kylän Koivuniemen talon pihamaalla (om. Saimi Ainiala), jonka Hämeen museon hoitaja fil. maist. Esko Sarasmo suoritti 9-15.6. 1954

Kertomukseen liittyy: kartat 1+6
valokuvat (1900-90?) (1-10)
luetteloituja löydöksiä
: 1-46

Hautauspaikka.

Kaivauspaikka oli Pälkäneen kirkosta 2 km. länteen yli Mallasveden, n. 50 m järven rannasta lähellä n. 4 m korkeaa muinaista rantatörmää Sarapistonmäki- nimisellä kumpareella.

Sarapistonmäki on peltoaukean laidalla oleva n. 100 m pitkä P-E -suuntainen pari metriä korkea 2- osainen kumpare, jonka E- päässä on Koivuniemen talon rakennusryhmä. (vlk. :1-2)

Hautauspaikkana on pääasiassa ollut pihamaan P- kulmaus; sen korkein kohta, joka on vajaan metrin verran tontin reunoja ylempänä. Pihamaa oli vähäkuoppaista kauttaaltaan nurmen peittämää ketoa, jossa oli runsaasti näkyvissä eri kokoisia maakiviä. (vlk. :3-5)

Enin osa esinelöydöistä saatiin n. 10x 20 m alueelta. Sen ulkopuolelleenkin oli muutamiin kohtiin heitetty roviojätettä esineineen, ja jokunen esine löytyi paikasta, jossa tällaista kulttuurimaata ei ollut.

Kaivauksessa ei koko pihamaata järjestelmällisesti tutkittu, vaan koekuoppien avulla etsittiin kohdat, joissa oli kulttuurimaata, ja ne tutkittiin tarkemmin ja tehtiin erikoiskartat 1:50. Näin saatiin selville kalmiston laajuutta, laatu ja ikä. Jäi mahdollisuus, että jälkepäinkin pihamaalta jotain muinaista löytyy, mutta kaivauksen tulosta ne eivät muuttane.

Kalmiston rakenne.

Paikalla oli n.s. kivetön tasaisen maan polttokalmisto. Varsinaiselle löydösalueelle oli ehkä heitelty pienehköjä - pään kokoisia ja sitä pienempiä kiviä. Niitä oli harvaksen, eivätkä ne olleet tulen pitelemiä. Kulttuurimaata oli 10-20 cm paksun nurmiturpeen alla vaihtelevia määriä, enimmäkseen 10-25 cm. Kulttuurimaa ei ollut kovin mustaa muutamaa paikkaa lukuunottamatta, ja keramiikan ja poltetun luun siruja oli vähänlaisesti, muutamia poikkeuksia.

Esineitä tuli sekä heti pintaturpeen alta että syvemmältä kulttuurimaasta, ja muutama hajalöytö.

Y P. O. MÄKKILÄ

Tiuhimmalla löydösalueella E-F: 10-13 kulttuurimaata turpeen alla oli yleensä ohuenlaisesti 10-15 cm. Pohjoisempaan F-D:14 sitä oli 20-25 cm. C-D:14 maa oli tavallista mustempaa, joukossa hiiliäkin ja C:14 vähän palomaatakin nokimaan yläpuolella.

Lännempänä sorakasan vaiheilla kulttuurimaata oli yhtä paksusti B:9-11, C:11 ja D:12 ruuduissa. B:9 alueella oli runsaasti keramiikkaa, mutta luita vain muutama siru. D:11:ssa oli nokista maata 35 cm ja sekä keramiikkaa että luunpaloja runsaasti. E:12 kulttuurikerros oli 25 cm paikoittain ja maa lievästi nokista. F:10 kulttuurikerros oli 15-25 cm.

Palokuoppa.

Syvimmällä kulttuurimaata oli A:2:ssa, nimittäin 1.3 m. Siinä oli kalmistoalueen erikoisin löydös, kuoppalieden tapainen palopaikka (Kartta 6, vlk. :6-10)

Ensimmäisenä sen kohdalta löytyi koekuopasta pallomainen punnus (:6) 0,5 m syvältä. Sillä kohdalla oli 20 cm paksun turve- ja humuskerroksen alla nokimaata, jota jatkui vielä punnuksen allakin 20 cm. (Vaakituskorkeus 2.52). Nokimaan joukossa oli vähän hiiltyneitä heinänkorsiäkin. Tulen murentamia kiviä oli paljon etenkin syvällä, ja alimpana palomaatakin.

Punnus oli n. 2x2 m laajuisen syvälle ulottuvan nokimaa-alueen itäreunalla. Tämän alueen rakenteen selvittämiseksi kaivettiin ensin pois kaakonpuoli, jolloin saatiin poikkileikkaus ja hyvä mahdollisuus kerroksittain tutkia toinen puolisko.

Eteläosassa oli turve- ja humuskerros 20 cm. Alla oli kulttuurimaata 10 cm, kuten muuallakin tällä kulmalla. N. 35 cm syvällä alkoi olla kiviä, kooltaan 5-25 cm, useimmat kokonaan tulen murentamia. Keskeimmällä kiviä oli tiuhemmassa ja maata väleissä vähän.

Samassa syvyydessä (ko. 2.18) alkoi kivikerros myös toisessa puoliskossa. Kivet olivat enimmäkseen pienehköjä, \varnothing 10-20 cm. Osa niistä oli tulen murentamia, osa kovia. Niitä oli yleisimmin 2 kerrosta. Maa kivien lomissa oli ruskehtavaa, vähän noen likaamaa. Mustaa nokea oli maassa juomuina, erityisesti kivien alla ja läiskinä myös kuopan seinämässä.

Kaivauksen II kerroksen alapuolella (ko. 2,60) kivet vähenevät. Niitä oli vielä muutamia keskiosassa. Palomaatakin oli, ja nokiläiskä, myös seinämässäkin.

Alimmassa, III kerroksessa kiviä oli vähän. Kuopan pohja oli taisehko, alaltaan n. 0,5x1 m. (ko. 3.03). Kaivelemattomassa pohjamaassa oli ylempää lionnutta nokea juomuina 10-15 cm syvyyteen.

Tutkittu kuoppa oli tehty kellertävään hiesun sekaiseen soramaahan, joka oli kovaa ja nykyajan lapioilinkin työlästä kaivaa.

Löydöksiä tuli, jo mainitun punnuksen lisäksi, pari palasta keramiikkaa II kerroksen kiveyksestä 10 cm. syvältä (ko. 2.40), nurmen pinnasta mitaten 60 cm. syvyydestä.

Tämän palokuopan ikä ja tarkoitus jäi epäselväksi. Löydöksistä voisi päätellä, että kuoppa on kalmiston aikainen, ja että ne ovat kalmistomullan ja noen mukana kuoppaan joutuneet. Tässä nokimaassa ei ollut poltettua luuta ja keramiikkaakin vain nimeksi, joten nokimaa lieneekin peräisin tällä paikalla olleesta paljosta tulesta. Löydökset, hopeavaaän punnus ja keramiikan palaset ovatkin ehkä asumisen muistoja viikinkikaudelta kalmiston ajalta tai ehkä ennen sitä.

Rakenteeltaan palokuoppa muistutti kivineen ja nokineen kivi-kautista kuoppaliettä, joita käytettiin kodan lämmitykseen. Tämä oli kuitenkin kooltaan suurempi, maata oli kivien ohella paljon ja tavanomaisia hiiliä ei ollut juuri ollenkaan. Rautakaudelta ei kuoppaliettä tunnuttane.

Voisi olettaa, että palokuoppa on ollut kivillä vuorattu ruuan kypsennyspaikka. Nauriskuoppina sellaiset ovat olleet yleisiä vielä myöhään. Tasainen pohja sopisi sellaiseen, mutta sen peitoksi ja seinämiin kaipaisi kiviä.

Esinelöydökset.

Kaivauksessa talteen saaduista esineistä oli osa naisille, osa miehille kuuluneita. Naisille ovat kuuluneet pronssinen ja rautainen hevosenkenkäsolki- rautainen on voinut kuulua miehellekin -soikea kupurasolki, 2 soljen neulaa, 12 helmeä, ketjun kannattaja, kankiketjun ja yksinkertaisen ketjun palat, tasokuperan rannerenkaan puolikas, spiraalimaisen rannerenkaan ja sormuksen palat ja naisten puukon tupeen pronssihelan palat.

Miehille ovat kuuluneet pallomainen hopeavaaän punnus, vyösolki, tulusrauta ja piikivi sekä osa 7 puukonterästä. Pienemmät puukot ovat luultavasti olleet naisten käytössä.

Lisäksi löytyi useita möykyksi sulaneita pronssiesineitä, (luultavasti koruja,) pronssi- ja rautalevyn paloja - (luultavasti kattiloista,) pala luuesineestä, (korvalusikasta (?)) ja muutamia niittejä.

Esinelöytöjen lisäksi löytyi keramiikan palasia ja poltetun luun siruja, tosin suhteellisen vähän. (Ne ovat nyt tietymättömissä).

Edellä mainittujen kaivauslöytöjen lisäksi on irtolöytöinä Kansallismuseoon saatu spiraalikoristeinen ketjünkannatin, 2 tasokuperaa rannerengasta (11794:1-3), pyöreä kupurasolki (13023) sekä miehen pe-

ruja hopeakoristeinen keihäänkärki (14896).

Hautaukset.

Koivuniemen löydöt ovat kaikki viikinkikaudelta, enimmäkseen 1000- luvulta. Hautausten lukumäärästä ei voida esineiden sijainnin tai määrän perusteella mitään varmaa sanoa. Koruista päätellen on naisia haudattu ainakin kaksi ja puukoista arvioiden miehiäkin pari, kolme. Mahdollista on, että hautauksia on ollut useampiakin. Pintamaissa olleita esineitä on voinut kadota, niitä on voinut jäädä polttopaikalle ja jollekin vähäarvoiselle ei ehkä ole mitään mukaan annettukaan.

Jälkityöt.

Talon omistaja suhtautui varsin myötämielisesti 6 päivää kestäneeseen pihamaansa möyrimiseen. Hän lupautui myös itse hoitamaan jälkienkin siistimisen tasottaessaan pihaa. Navetan luo oli suunnitteilla kaivaa kuoppa lantalaan varten, ja tontin länsipuolen pellot salaajitetaan. - Polttohautausta ei niistä paikoista löytyne.

Sarapiston mäestä etelään n. 150 m oli toinen kumpare ja siinä huvila. Sen vaiheilta ei mitään erikoista löytynyt, kun tehtiin koe-kuoppia.

Kaivaustyömiesten palkat maksoi Pälkäne- Seura. Mukana oli myös talkoolaisia.

Tampere, 23.10.1984

Asko Sarasmo

Jakelu:

Museovirasto

Hämeen museo

Pälkäne- Seura

Koivuniemi tl.

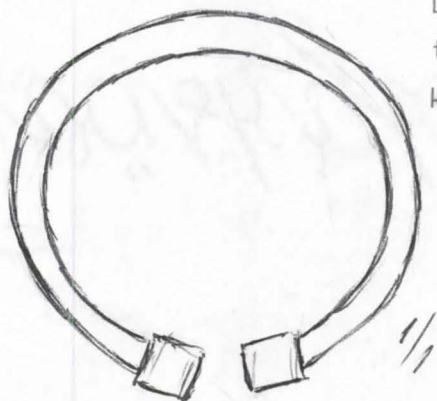
Kaivauslöydökset Pälkäneen Myttäälän kylän Koivunien polttokenttäkalmiston tutkimuksesta, jonka fil.maist Esko Sarasmo suoritti 9-15.6.1954

1. Pronssilankakierukka, 3-kierteinen, sormuksen kokoa.
F: 12. 4 cm turpeen alta, vaak.
1,30
2. Lasihelmi, iso, täplät 3 väriä.
F: 12. 5 cm turp. alta, vaak. 1.30
3. Soljen neula, pronssia, iso, pit. 8 cm
E: 11. 10 cm turp. alta, vaak. ko.
1.29

4. Pronssi kourua, helaa (?), pit 4 cm
F: 14. 5 cm. syväältä
5. Pronssihelaa, puukon tupesta (?), 2 palaa.
E: 11. Kivien lomasta, vaak. 1.22
6. Pallomainen punnus, pr.pinta, 2 tasoa, toisessa 5 härensilmää. Ø 18 mm
A: 2 Kuoppalieden (?) reunasta
0,5 m maan pinnasta, 30 cm. humus
maan alta. Alla nokimaata vielä
20 sm.
7. Pronssimöykky, sulannut.
F: 14. 10 cm. syväältä.
8. Kaareva pr.-vanteen pala, rannerengasta (?), pit. 3,5 cm
B1: I, koekuopasta.

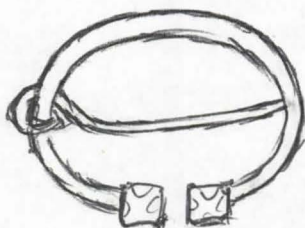
9. Pr. helaa, tupesta, 2 palaa, pieniä niittejä
F:12, 10 cm syvältä
10. Lasihelmi, musta/valkeat ristinauhat, ϕ 1,2 cm
F:14, 20 cm pinnasta, nokipit.maassa
11. Pr. ketjua, paksua, 2 lenkkiä 4:stä langasta. ϕ 1,3 cm
E:13, 20 cm syvältä, heti turpeen
alta.
12. Pr. kierukka, kaulaketjun lenkki (?), ϕ 1,5 cm, sulanut.
F:15 15 cm pinnasta.
13. Lasihelmi, vihertävän harmaa, koristeena ruskeita
nyppyjä 3 kpl.
F:12 20 cm. pinnasta, maa heikosti
nokista, vähän polt. luita.
14. Pr. spiraali, iso, harjakkaasta langasta, pit.5 cm
E:11 , 15 cm syvältä pinnasta, maa vä-
hän nokista
15. Hevosenkenkäsolkki, kierteisnuppinen, rautaa, koko 5,5x
4,5 cm

D:12, 20 cm syvältä kiven juurelta,
turvekerrosta siinä 5 cm. Keramiikkaa
kohtalaisesti, poltetun luun siruja.

16. Šavihelmi, pieni.
D:13 , 15 cm.pinnasta (ko.140) hillilen
siruja paikalla.
17. " " " ϕ 6 mm
Aikaisemmin löydetty kukkamaasta pihan
sivusta

18. Lasihelmiä 1+ 4 pkl, korist. ruskeita täpliä, osa sulaneita.
F:11, 15 cm. pinnasta, kaikki lähekkäin, vierellä luun siru ja ruukun pala.
19. Pr. ketjua , yksinkertaista, 3 cm.
D:11, 17 cm syvältä (1.48)
20. Helmi, sulanut puolikas.
F:11, kulttuurimaata 25 cm (turve m.1.) keramiikkaa heikosti, maakerros ohenee etelään.
21. Luinen reiällinen nuppi, korvalusikan pää (?)
E:9, 10-15 cm syvältä kiven luota, maaalla heikosti nokista, luuta ja keram. melkorunsaati, isojakin keram. paloja.
22. Pr. levyä, kattilaa (?), pala 7,2x 5,2 siitä
A:5 , 25 cm. syvältä.(yläosa 10 cm.savimultapeltoa.
- 22a. "
B:9 . paikalla 25 cm mustaa nokista maata, runsaasti keram. , vähän polt.luuta. Musta maa ohenee luoteeseen, seinää kohti.
23. Pr. vannetta, ehkä rannerengasta, pit. 7 cm
F:11 , 15 cm syvältä (turve m.1.)
- 24a. Pr. ketjua 5 cm
b. Keltainen lasihelmi, ruskeita nystyröitä, sulanut
c. Pronssin pala
F:11, 15 cm. syvältä,
25. Hevosenkenkäsolki, pronssia, särmänuppinen, pieni
P:3, 10 cm syvältä pinnasta, kiven päältä. Polt. luuta valkosenaan p^epinä siruina turpeessakin.

26. Soljen neula, pronssia
F:10, 10 cm syvältä

27. Puukonterä, hamarapuoli kaareva, 13x 1,3 x 0,6 cm
A:6 , Nokimaata 20 cm, keram. erittäin runsaati.

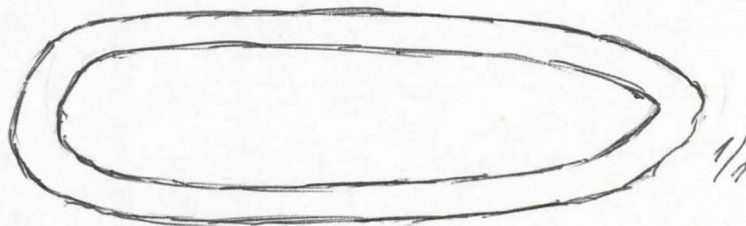

28. Rauralevyä pala, pataa (?), 7 x 9 cm
F:10, läheltä pintaa. Keramiikkaa.

29. Kankiketjua pala, pronssia, puolitoista niveltä, nivel
5 cm.

A:6, 25 cm. pinnasta. Oli 10 cm. ruohoturvetta, sen alla 25 cm mustahkoa hiilipitoista maata. Luunsiruja ja keram. kohtalaisesti.

30. Tulusrauta, soikea, ohut, koko 9 x 3 x 0,2 cm
A:6, 20 cm syvältä, lähellä keram. pala.
Nokimaata vielä 10 cm. syvemmällä.

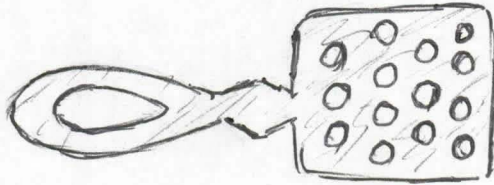

31. Puukonterä, suorahamainen, koko 12,5 x 1,6, hamara 0,5 cm
A:7, 20 cm syvältä kiven päältä, kärki alaspäin. Oli ylinnä 10 sm. peltomultaa, sen alla mustaa kultt. maata.

32. Puukonterä, pieni, kulunut, koko 9 x 1,1 x 0,5 cm
C:7, 10 cm. syvältä, polt.luuta jakeram.

40. Ketjunjakaja, reititetyn lastan mallia, pit. 6,5 cm
D1:11, 30 cm. syvältä mustasta maasta.

41. Pr. spiraali
D 1:12, 10 sentin päässä edellisestä.
42. Pr. spiraaleja, pit. 3,5, 2 kpl, sulaneita
43. Pr. kierukka, 4-kierteinen, ϕ 1,5 cm
P:IV, koekuopasta 10 sentin päässä toisistaan. Kultt, maata 25 cm, vähän luita ja keramiikkaa. Kulttuurimaa oheni sivuille.
44. Rautalevyn paloja 2 kpl, kattilaa(?)
C 1:11 kivirauniosta metri seinästä. Vaja on rakennettu pylväiden varaan.
45. Pr. rannerenkaan puolikas, tasokupera, koristeltu, koko 7 x 2,4 cm. (Ks. Kivikoski, Eisenzeit, no 734)
Aikaisempi hajalöytö kalmistoalueelta.
46. Rautanaula, mutkalle taivutettu, kanta neliömäinen, pieni, pit. 4 cm. Palopatina.
F:13, 15 cm syvältä koivun juurelta.
47. Rautaniittejä, pitkiä, 3 kpl, pit. 8,5-10 cm. Palopatina.
C: 9, pintamaista.
48. Pr. ketjua, 3 cm
F:11, läheltä ketjua :24a
49. Piikiven pala, ϕ 1,2 cm
F: 13

YLEISKARTTA

PÄLKÄNE

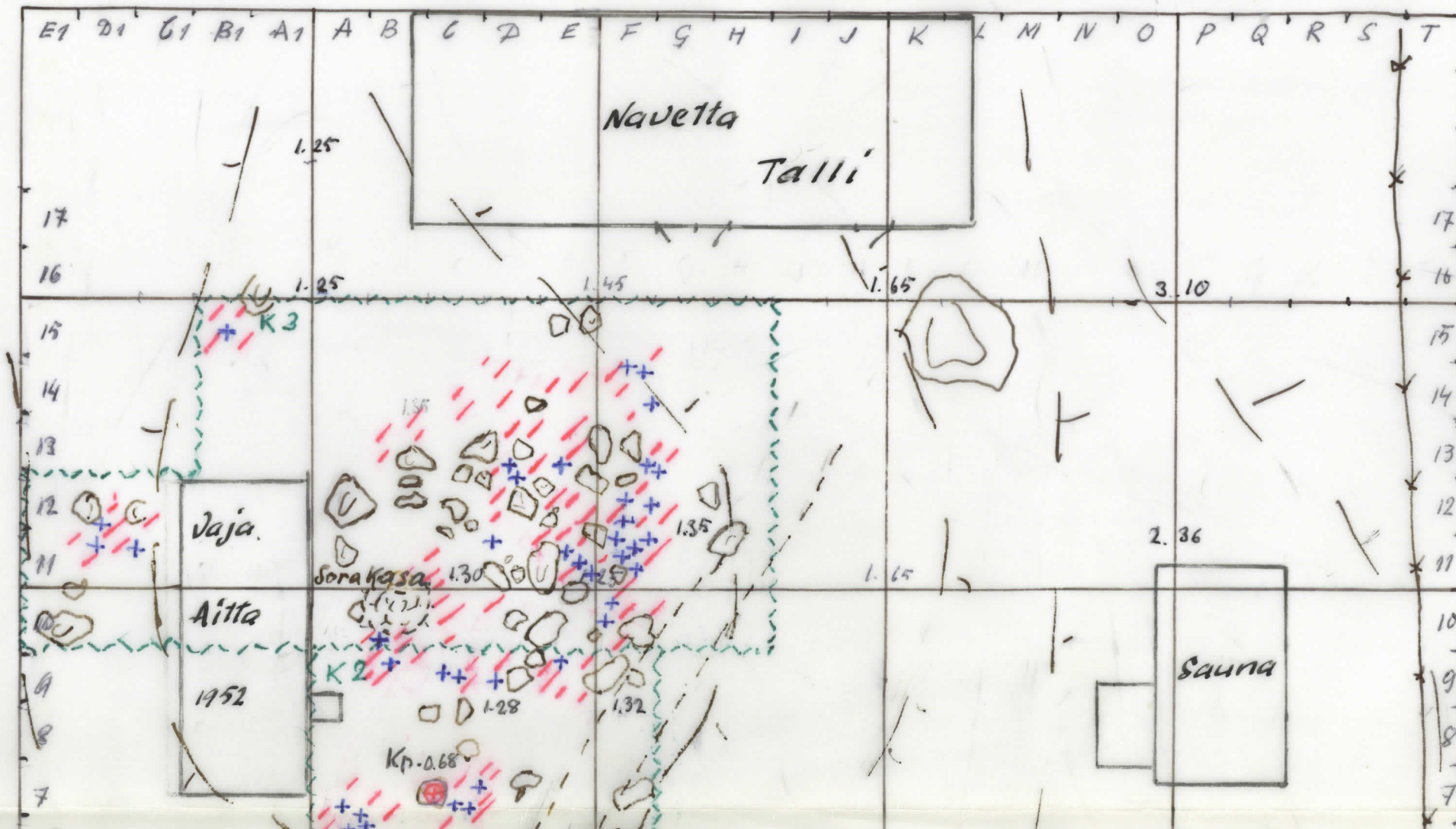
MYTTÄÄLÄ KL.

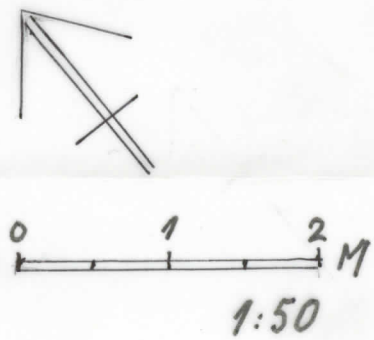
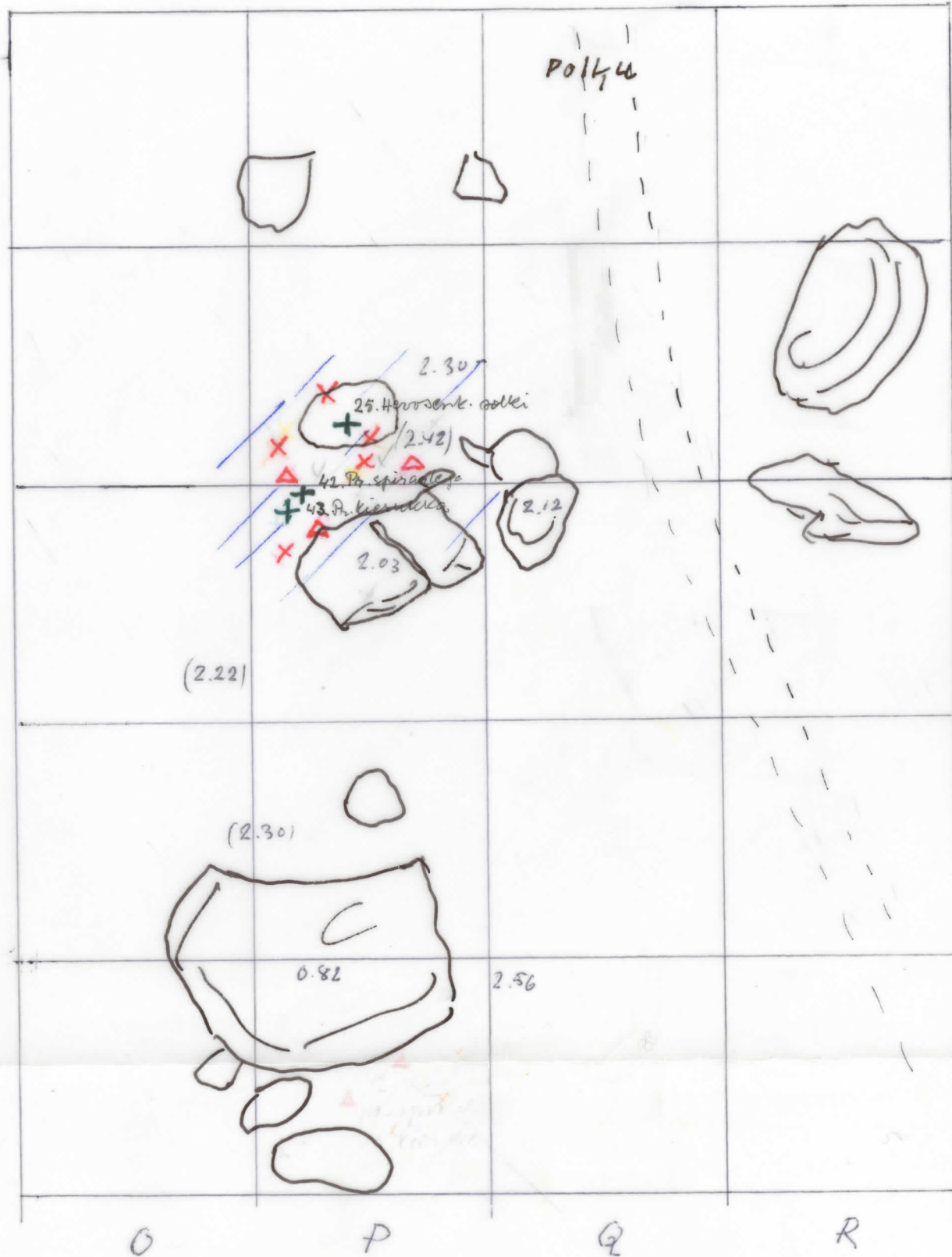
Koivuniemi ti.

Poltto kenttäkalmisto

Kaiv. Esko Sarasimo

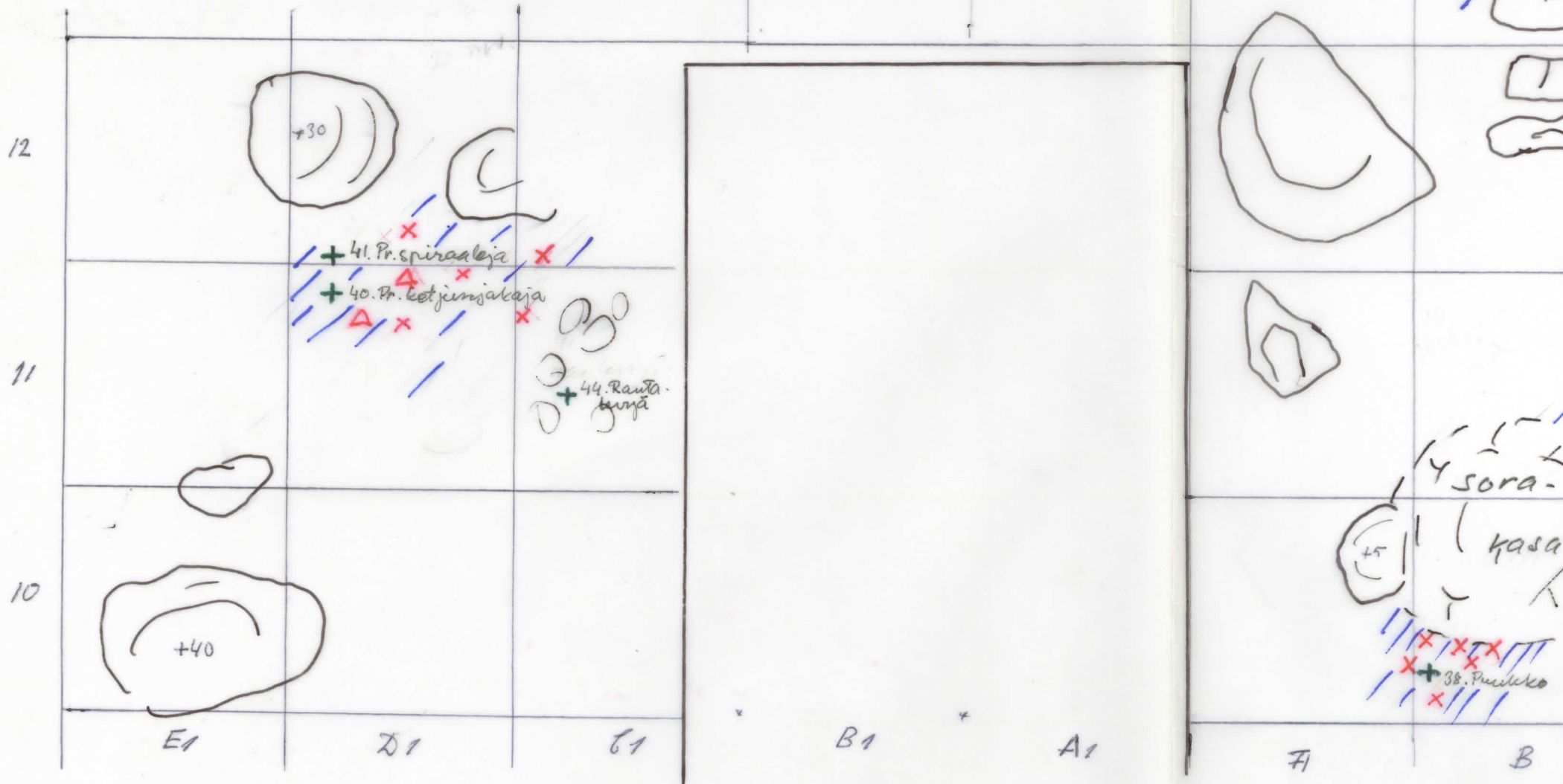
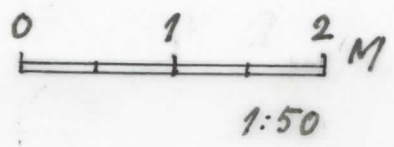
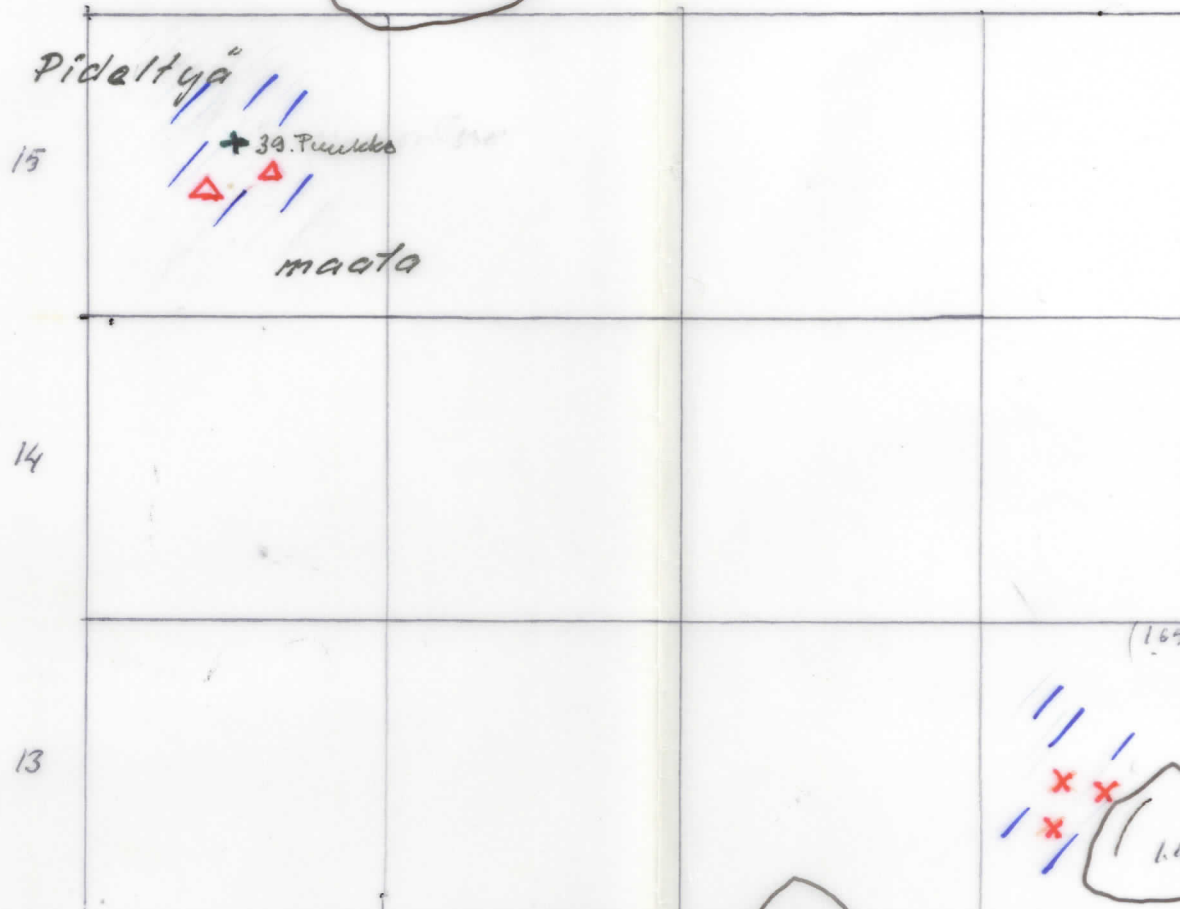
9-15.6.1954

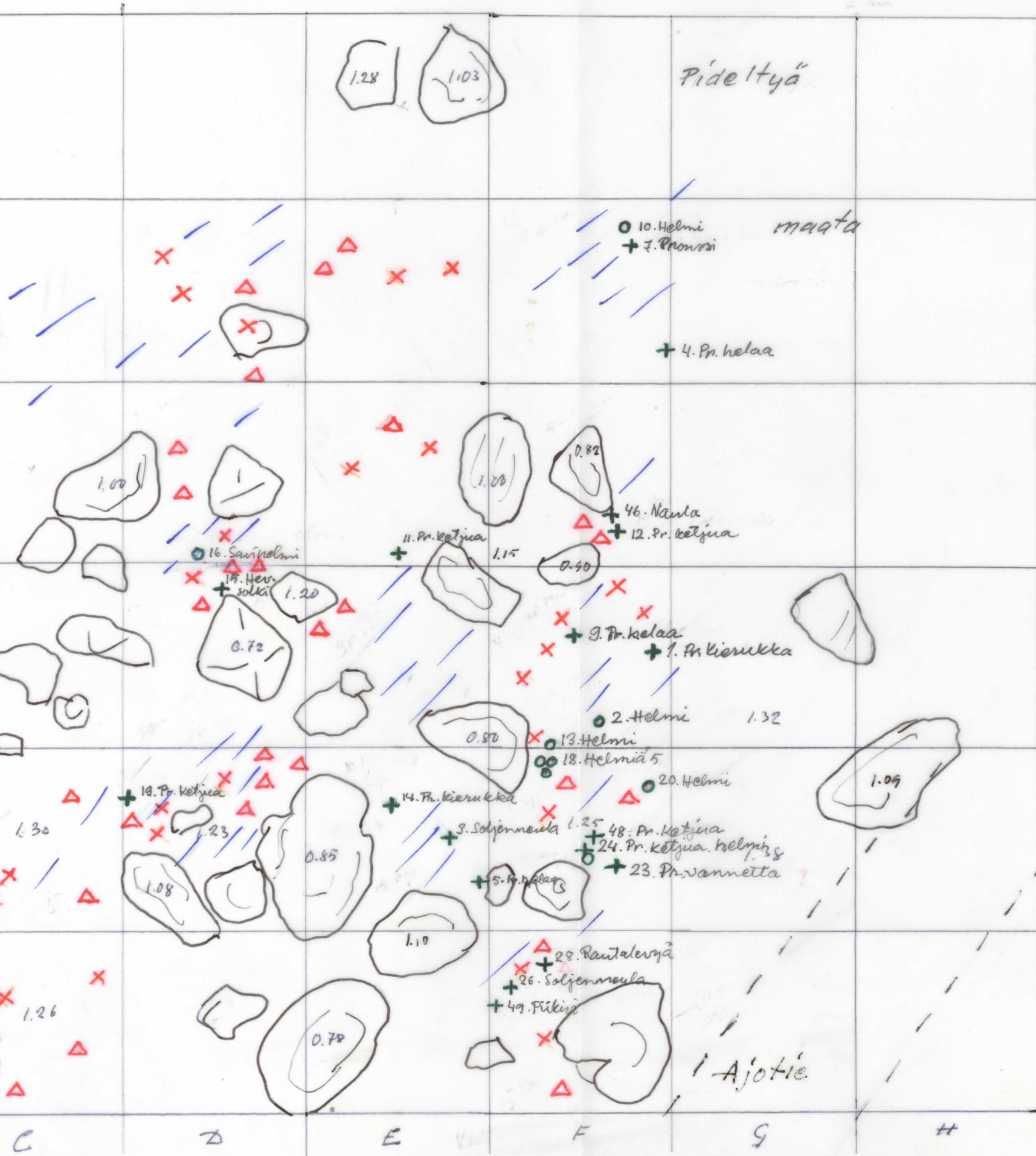
- + esine
- △ keramiikkaa
- × polt. luuta

KARTTA 3

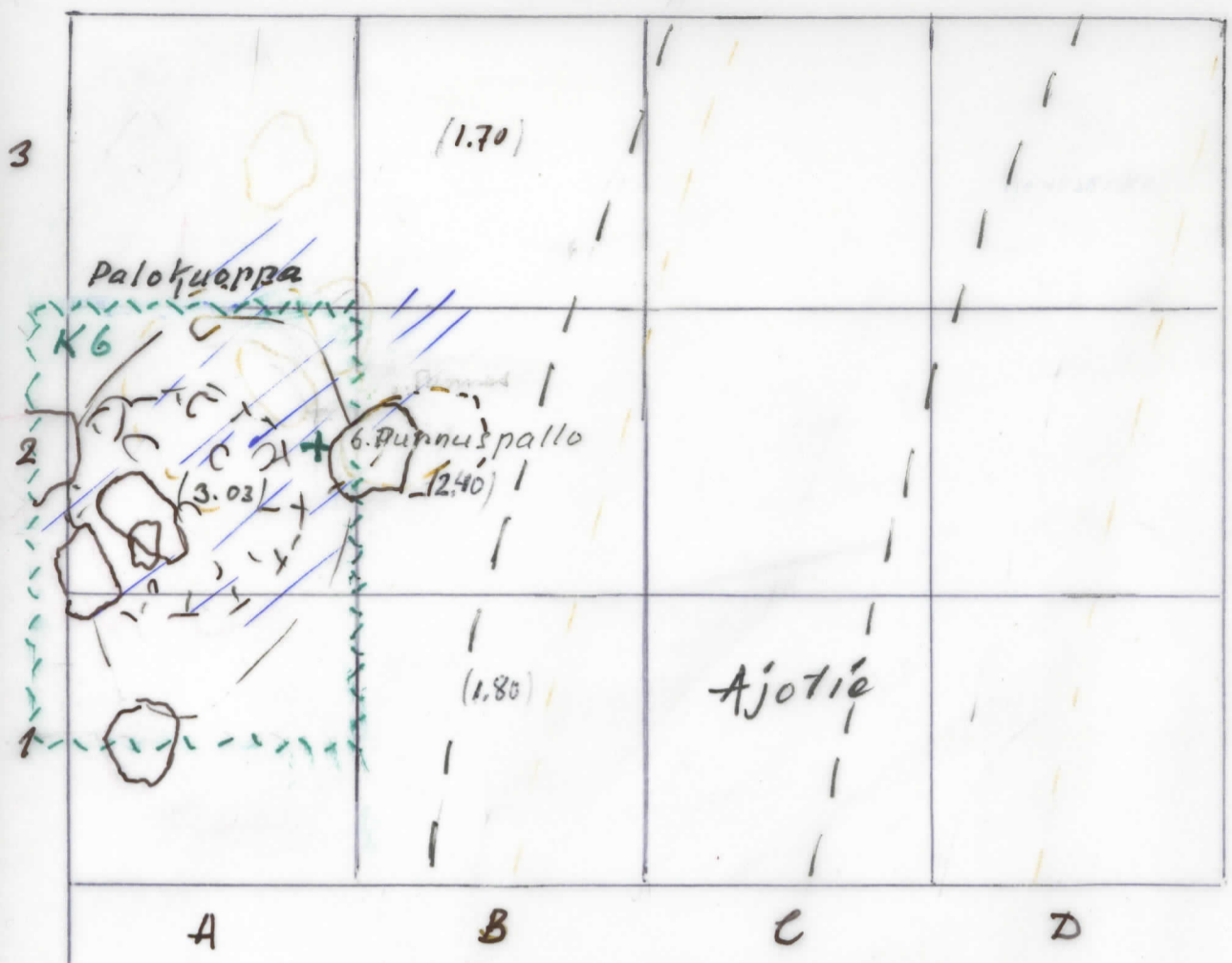
PÄLKÄNE
MYTTÄÄLÄ
Koivuniemi

Esbo Sarasimo
1954

- helmi
- + muu esine
- △ keramiikkia
- × pott. luuta
- /// notista maata

KARTTA 5

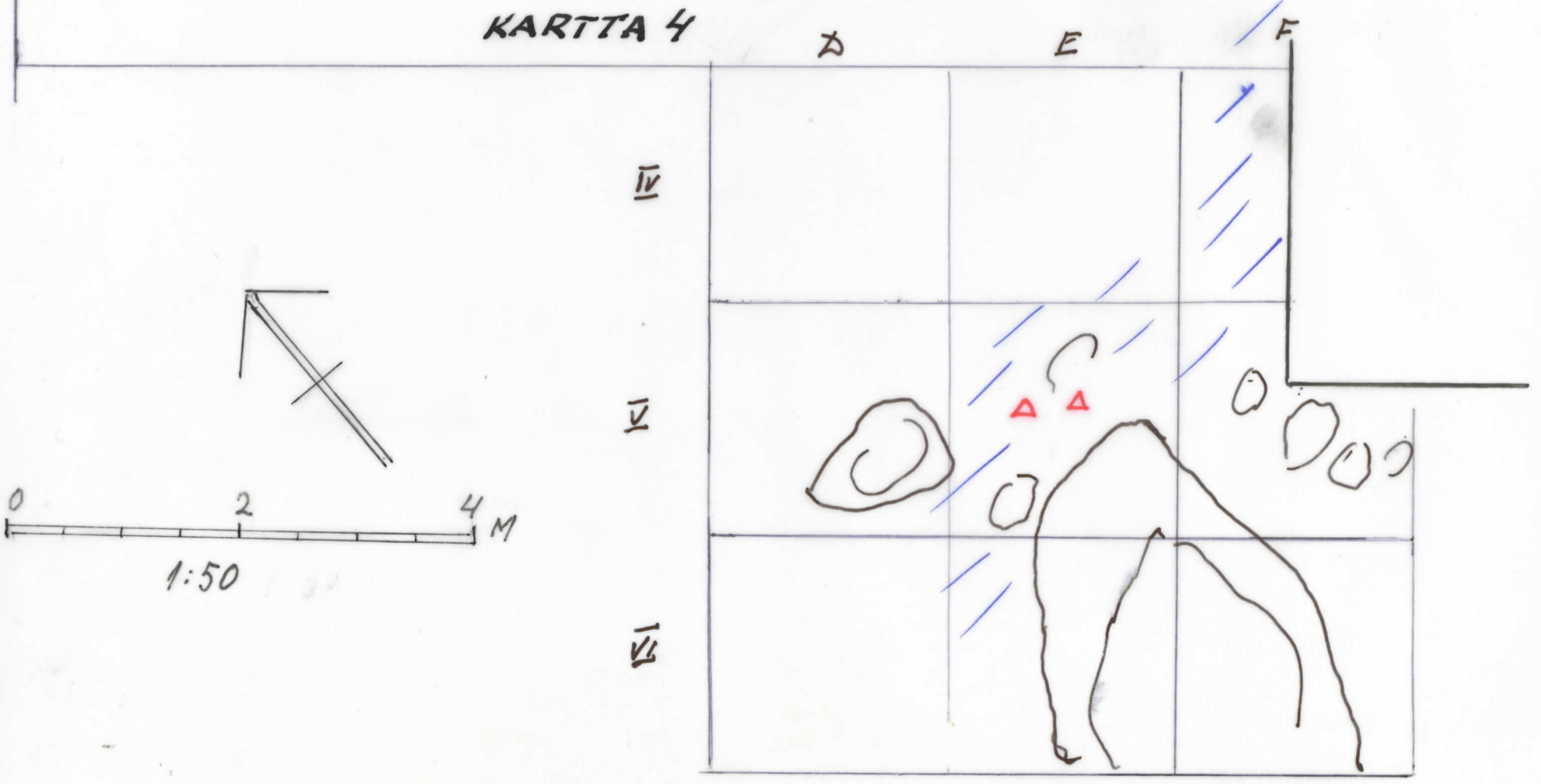
PÄLKÄNE
MYTTÄÄLÄ

Koivuniemi

Esko Sarasimo 1954

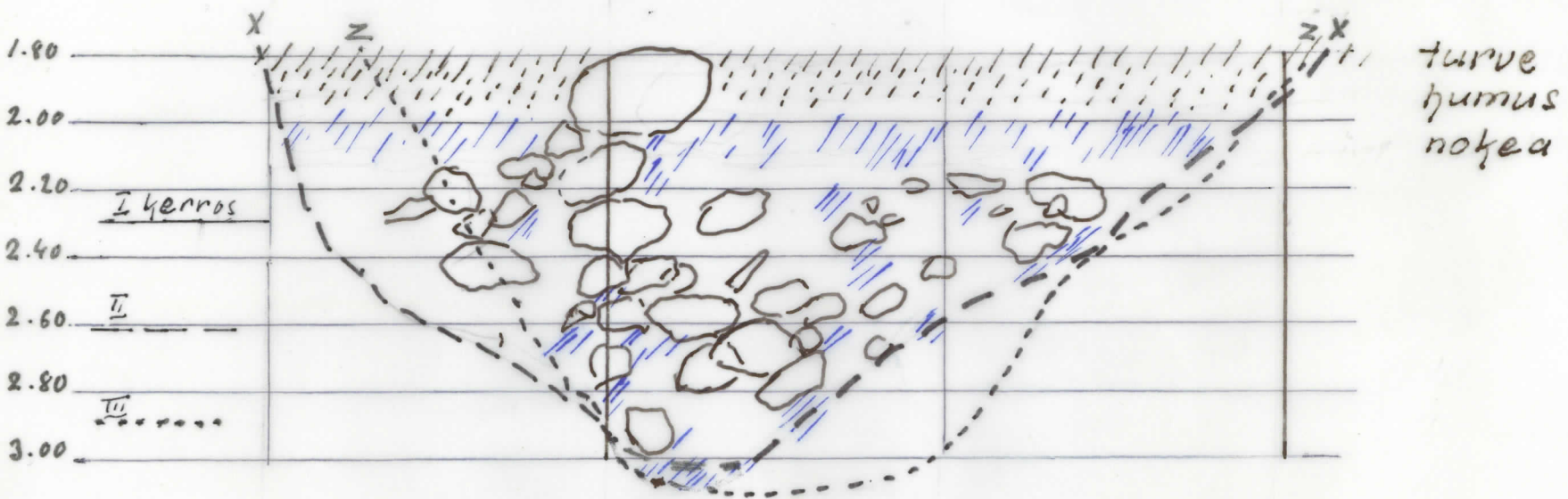
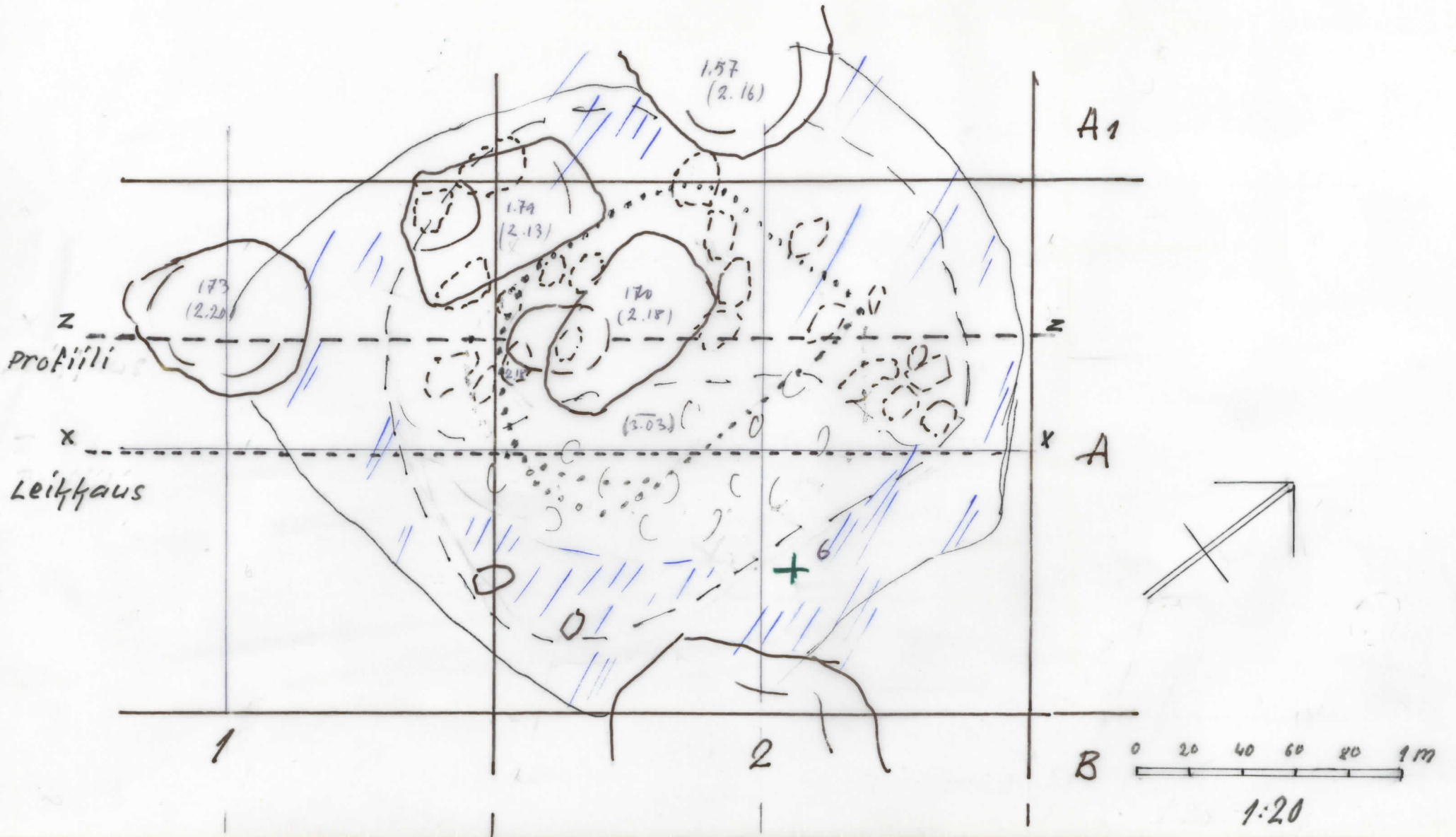
- + esine
- △ keramiikka
- /// pohimaa
- (0.00) kaivauspohjakaavitus

KARTTA 4

PÄLKÄNE, MYTTÄÄLÄ
Koivuniemi
Palojuoppa

Esjo Sarasmo
1954

Pätkäne, Koivuniemi

Koivuniemi lännestä.
oikealla näkyä
kirkon torni

61900

1.

Koivuniemi länsi-
luoteesta.
Taustalla Mallasvesi

61901

2.

Koivuniemen kalmisto-
alueen kuoppia tehdään,
Taustalla aitta-vaja.
(Kaakosta)

61902

3.

Pälkäne, Koivuniemi

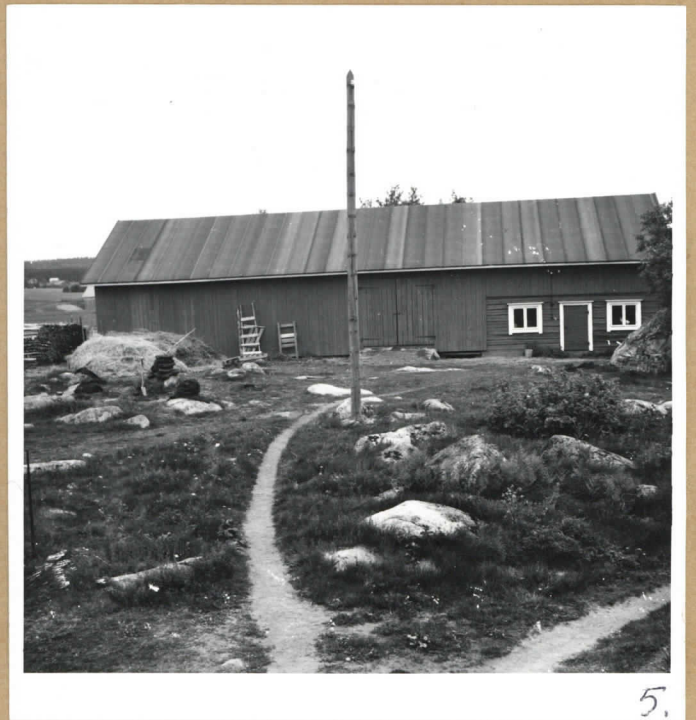

POLTTOKENTTÄKALMISTO
ENNEN KAIVAUSTA.
VAS. AITTA-VAJA,
ETELÄSTÄ.

61903

4.

Koivuniemen
kalmistovalue
lounaasta.
Taustalla
navetta

61904

5.

Koivuniemen palokuopan
kaivausta + kaivajat
- kaakosta
mittaa käyttää:
Esko Sarasmo

61905

6.

VALOK. E. SARASMO 1954

Pätkäne, Koivuniemi

7.

61906

Koivuniemen palokuoppa:
leikkaus,
kaakosta

8.

61907

Koivuniemen palokuoppa:
leikkaus,
Idästä?

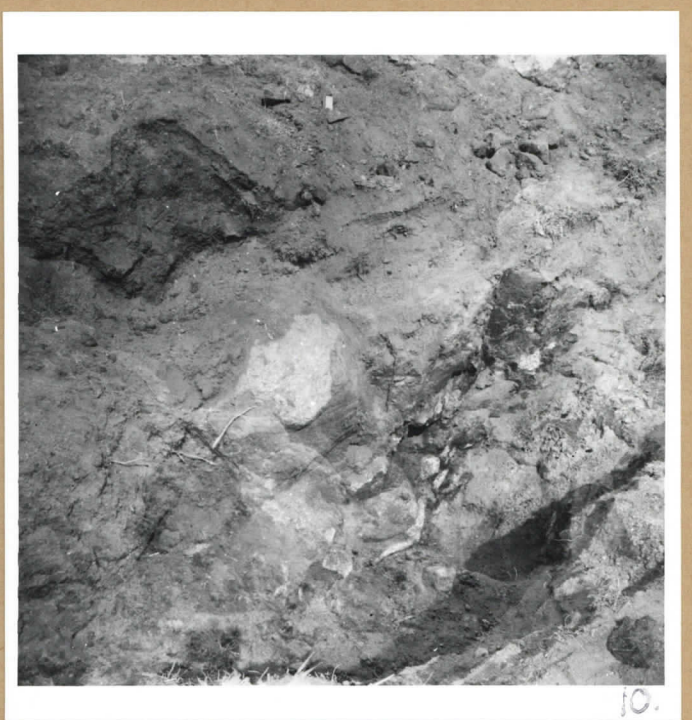
Koivuniemen
palokuoppa: leikkaus
1metrin mitta pystyssä
(Ko. 2.18.)

Koivuniemen
palokuoppa:
leikkaus,

9.

61908

10.

61909

Valok. E. Sarasmo - 57